

Lezers Discussiëren

DE VOORZIENING ALGEMENE RISICO'S BIJ BANKEN EN DE ROL VAN DE ACCOUNTANT

Een artikel over dit onderwerp is in deze tijd zeer aktueel en trekt stellig de aandacht van velen. Drs. P. N. Korteweg geeft een goede analyse van het verschijnsel 'VAR' in de praktijk van de jaarverslaggeving in Nederland. De conclusies waartoe hij op grond van zijn analyse komt zijn echter zeker voor bestrijding vatbaar. Op enkele punten wil ik nader ingaan.

1. Het is juist dat de VAR niet zonder meer past in de algemene normen voor de presentatie van vermogen en resultaat in de jaarrekening. Het is vooral de op het continent van Europa door het bankwezen gevoelde behoefte om kredietverliezen en ernstige tegenvallers geruisloos te kunnen opvangen, die er toe heeft geleid dat in de wettelijke bepalingen voor de jaarrekening in ons land voor banken op dit specifieke punt een uitzondering is opgenomen. Ook in de voorstellen voor een E.G.-richtlijn betreffende de jaarrekening van banken en andere financiële instellingen komt een faciliteit voor, die in grote lijnen met het Nederlandse VAR-systeem vergelijkbaar is.

Het lijkt erop dat een I.A.S.C.-statement op dit punt door de tegenstellingen Amerika/Engeland enerzijds en continentaal Europa anderzijds wordt opgehouden tot de E.G.-richtlijn definitief zal zijn.

Deze uitzondering voor het bankwezen is heel begrijpelijk wanneer men bedenkt dat er een fundamenteel verschil is tussen de 'crediteuren posities' van banken en die van andere ondernemingen. Het aantrekken van creditgelden is onderdeel van het actieve bankbedrijf en houdt geen verband met goederenleveranties of bedrijfsfinanciering zoals in het overige bedrijfsleven. Het aanhouden van deze creditgelden is afhankelijk van het voortdurend vertrouwen dat de inleggers in de bank hebben. Een geforceerd opvragen van ingelegde gelden kan de bank zonder dat daarvoor een gerechtvaardigde reden is, in continuïteitsproblemen brengen, omdat de uitzettingen van de bank niet zomaar zijn vrij te maken.

Enkele recente voorvallen in de Verenigde Staten hebben aangetoond wat er kan gebeuren wanneer er publieke onrust over kredietrisico's gaat ontstaan en welke automatische versnelling er dan kan optreden met het geforceerde einde van de betrokken banken als gevolg, wanneer er geen 'vangnet' zou zijn geweest.

Het bankwezen en daarmee alle debiteuren en crediteuren hebben er belang bij dat een dergelijke situatie niet ten onrechte of ontijdig ontstaat. Het VAR-stelsel is hiertoe een belangrijk middel.

Vanzelfsprekend is het VAR-stelsel slechts aanvaardbaar wanneer het correct wordt gehanteerd d.w.z. wanneer de (open) toevoegingen volgens een bestendig toegepast stelsel worden bepaald en de 'stille' onttrekkingen tot de erkende categorieën behoren. De interne en externe accountant van de bank en DNB behoren hierop toe te zien. Er is dan geen sprake van feitelijke winstegalitatie, zoals drs. Korteweg stelt. Hooguit zou men kunnen zeggen dat het VAR-stelsel leidt tot egalitatie van de kredietverliezen met dien verstande dat de VAR nimmer negatief kan zijn. Dat lijkt hetzelfde, maar dat is het toch niet.

De opmerking van drs. Korteweg dat recente gebeurtenissen in het bankwezen in enkele landen laten zien dat de VAR als instrument de rust en stabiliteit in het bankwezen niet garandeert, is een onbewezen stelling gebaseerd op incidenten, hoe ernstig deze ook zijn.

Tegenover de stelling van drs. Korteweg zou men ook kunnen poneren dat het VAR-stelsel het Nederlandse bankwezen in het algemeen in staat heeft gesteld aanzienlijke kredietverliezen op te vangen zonder dat de stabiliteit in gevaar is gekomen.

2. De analyse van de door de VAR op te vangen risico's in 2.1 is op zichzelf juist. Nog korter kan men zeggen dat de VAR bestemd is voor het opvangen van kredietverliezen en uitzonderlijke tegenvallers van het overige actieve bankbedrijf. De benaming 'stropenpot' is dan ook een heel juiste populaire aanduiding van de VAR, waar niets op tegen is. Het gaat naar mijn mening echter te ver, om de indruk te wekken dat de VAR uit vier deelbedragen is opgebouwd waarvan er één wel 'de gebonden VAR' wordt genoemd en de andere drie tezamen als 'vrije VAR' worden aangemerkt. De VAR is ondeelbaar na de vorming van alle specifieke voorzieningen, die in beginsel als waardecorrectie op de relevante actiefposten in mindering zijn gebracht. Het Model Jaarrekening van De Nederlandsche Bank (DNB) zegt in de toelichting (nr. 4820-006) 'Onder de VAR wordt verstaan het bedrag, dat resteert nadat alle toegewezen voorzieningen in mindering zijn gebracht'. Het begrip 'vrije VAR' wekt dan ook een verkeerde indruk. De *gehele* VAR behoort tot het voor de solvabiliteitstoetsing beschikbare vermogen in het kader van de rapportagerichtlijnen van DNB.
3. Bij het uitgangspunt voor de VAR-faciliteit past het geheimhouden van de onttrekkingen en daarmee ook van de resterende stand van die voorziening. Inderdaad kan, theoretisch gezien, op enige balansdatum het saldo van deze Voorziening Algemene Risico's als uiterste ondergrens nihil zijn. Dat past bij de aard van een dynamische voorziening. Evenzeer past het bij een dergelijke voorziening dat in enig jaar de onttrekkingen groter kunnen zijn dan de toevoeging ten laste van het jaarresultaat. De gedurende de laatste jaren in omvang gestegen toevoegingen aan de

VAR vormen daarom wel een indicatie voor de toegenomen kredietrisico's, maar niet direct van de in enig jaar werkelijk geleden kredietverliezen.

4. De schrijver komt in paragraaf 3.2 tot de constatering dat de normen die voor banken gelden niet overeenkomen met de normen die in het maatschappelijk verkeer gelden voor niet-bankinstellingen. Op grond van deze constatering stelt hij dat de standaardbeoordeling van de goedkeurende accountantsverklaring bij de jaarrekening voor banken niet voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Er is naar zijn oordeel immers geen sprake van een getrouwe weergave van vermogen en resultaat door het opnemen van de VAR. In de plaats daarvan bepleit hij een bedrijfseconomische clausulering van de verklaring.

Hier zijn toch wel enkele kanttekeningen bij te maken.

De woordkeus van de schrijver doet vermoeden dat hij de stelling aanhangt dat er slechts één, uniform, samenstel van normen voor de waardering en de presentatie kan bestaan en dat alles wat van een zodanig samenstel afwijkt niet tot een getrouwe weergave van vermogen en resultaat kan leiden. Hij spreekt dan ook van 'normen die in het maatschappelijk verkeer gelden' tegenover 'normen die voor banken gelden' in plaats van 'normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd'.

De wettelijke bepalingen van BW 2 titel 8 geven, beter dan de vroegere titel 6, aan dat jaarverslaggeving geen eenheidsworst is, maar dat er - uitgaande van enkele grondbeginselen (zie art. 384) - ruimte is voor het rekening houden met de eigen aard van bijzondere bedrijfstakken zoals beleggingsmaatschappijen, verzekeringsmaatschappijen en kredietinstellingen.

Zo zijn in de artikelen 399-401 voor deze bedrijfstakken enige bijzondere waarderingsregels opgenomen. Voor de waardering van de beleggingen van verzekeringsmaatschappijen en kredietinstellingen geldt bijvoorbeeld dat deze mogen berusten op grondslagen die *voor de bedrijfstak* als aanvaardbaar worden beschouwd.

De jaarrekening van deze beide typen ondernemingen behoeft niet te voldoen aan hetgeen in de afdelingen 3 en 4 is opgenomen ten aanzien van afzonderlijk in de jaarrekening op te nemen posten. In de plaats daarvan komen aanwijzingen volgens de specifieke voor deze bedrijfstakken geldende wetten of, met andere woorden, aanwijzingen die berusten op grondslagen die *voor de bedrijfstak* als aanvaardbaar worden beschouwd.

Een jaarrekening van een bank opgesteld volgens deze regels, voldoet daarom geheel aan de eraan te stellen eisen en kan zonder meer van een goedkeurende verklaring worden voorzien (zie art. 13 lid 1 GBR).

Een clausulering van de verklaring door een verwijzing naar de specifieke bepalingen ten aanzien van kredietinstellingen is op zich niet onjuist maar wel overbodig.

Er resteert dan nog de vraag of de terminologie 'getrouw beeld van het

vermogen en het resultaat' in de accountantsverklaring mag worden gebruikt. Volgens drs. Korteweg stellig niet, gezien het door hem ontworpen model van een accountantsverklaring voor de jaarrekening van banken.

De aanduiding 'getrouw beeld' wordt door hem kennelijk geheel gereserveerd voor jaarrekeningen die 'getrouw, duidelijk en stelselmatig de grootte van het vermogen en het resultaat weergeven' volgens de bepalingen van titel 8 zonder rekening te houden met de uitzonderingsbepalingen voor specifieke bedrijfstakken.

Het zou in dit bestek te ver voeren om een taalkundige beschouwing aan het woord 'getrouw' te wijden. De betekenis van dit woord heeft, naar mijn overtuiging, in accountantskringen een verenging ondergaan. In titel 8 (art. 362 lid 2 en 3) komt het in zijn juiste betekenis voor *naast* 'duidelijk' en 'stelselmatig'.

Een jaarrekening die voldoet aan de eraan te stellen eisen, waaronder begrepen de geldende regels voor de waardering, resultaatbepaling en de presentatie, geeft dan ook een getrouw beeld van het vermogen en het resultaat. Worden deze regels gevonden in BW 2, titel 8, dan is een nadere clausulering niet nodig.

Gaat het om een jaarrekening van een huishouding die niet aan titel 8 is onderworpen, maar waarvoor de regels in andere wetten, voorschriften of conventies worden gevonden, zoals bijvoorbeeld met woningbouwcorporaties en ziekenhuizen het geval is, dan valt te overwegen het getrouwe beeld van vermogen en resultaat te clausuleren door een verwijzing naar die wetten, voorschriften e.d.

5. Tenslotte nog een kanttekening bij het door de schrijver in par. 4 van zijn artikel gegeven 'alternatief voor het algemene VAR-deel'.

Wat hij voorstelt is in beginsel niets nieuws. De banken hebben sinds jaar en dag de gewoonte een aanzienlijk deel van de nettowinst in te houden ter zichtbare versterking van het eigen vermogen en daardoor van het aansprakelijk vermogen. Waarom dan een nieuwe open reserve via de winstverdeling moet worden gevormd, is niet duidelijk. Tenzij het de bedoeling zou zijn ten laste van een dergelijke 'reserve algemene bankactiviteiten' de bedragen te brengen die het gevolg zijn van 'ernstige tegenvallers'. De schrijver werkt dat niet verder uit.

Hij zou dan aandacht hebben moeten schenken aan het feit dat aldus dergelijke verliezen geheel buiten de resultatenrekening blijven. Een zodanige verwerking is in strijd met de gangbare opvatting dat dergelijke verliezen via de resultatenrekening moeten worden verwerkt, hetgeen via het VAR-systeem in ieder geval wel geschiedt.

Evenzeer zou dan aandacht geschonken moeten worden aan de verwerking van het belastingeffect op dergelijke mutaties. Opvallend is dat de schrijver in zijn artikel hier geheel aan voorbijgaat.

Ter afsluiting kan nog worden opgemerkt dat de getoonde netto-winst bij toepassing van de suggestie van drs. Korteweg een belangrijke verhoging zal ondergaan tot een niveau waarvan men de vraag kan stellen of dat een verantwoord beeld van de resultaten geeft.